

Asia: VN/30301/2025

Sähköinen testamentti ja testamenttirekisteri; arviomuistio

1.1 Sääntelyn tarpeellisuus

Lausuntonne:

Yhdymme useiden muiden lausunnonantajien näkemykseen siitä, että tieto testamentin olemassaolosta ja sijainnista on arvokas parannus nykytilaan. Pelkkä rekisteritieto testamentin olemassaolosta ratkaisisi merkittävän osan ongelmista.

Mielestämme on hyvä todeta eksplisiittisesti, että tämä lainsäädäntöhanke liittyy merkittävästi suunnitteilla olevaan ns. OmaVeron perunkirjoituspalveluun (Hallituksen esitys kuolinpesän sähköistä asiointia koskevaksi lainsäädännöksi). Se taas liittyy jo useita vuosia tietyissä piireissä suosittuun ajatukseen kansalaisten elämää (ja kuolemaa) koskevan tiedon rakenteistamisesta, joka mahdollistaisi tehokkaan ja automatisoidun lain soveltamisen.

Laajemman sääntelykokonaisuuden taustalla on ajatus siitä, että saattamalla tietyt oikeustoimet rakenteelliseen muotoon tai määrämuotoon, lain soveltaminen olisi mahdollista viranomaisessa mahdollisimman pitkälti automatisoidusti ja algoritmipohjaisesti.

Tämä sinänsä ymmärrettävä ajatus kohtaa käytännössä ongelmia. Lainsäädäntö on harvoin niin kaavamaista kuin esimerkiksi verotus, joka ei sekään toimi ilman tulkintaa. Laki ei voi määrittää omaa tulkintaansa. Sähköisessä testamentissa, siis datamuotoisessa testamentissa, olisi hyvinkin paljon järkeä, jos kaikki testamentilla saavutettavat oikeudelliset vaikutukset voisi kartoittaa rakenteiseen muotoon. Tämä ei kuitenkaan ole mahdollista. Testamentti-instituutio eikä oikeusjärjestelmä kokonaisuutenakaan tue tällaista.

Ehdotus onkin ymmärrettävästi laimentunut siihen, että käytännössä mitään merkityksellistä rakenteista testamentin oikeusvaikutuksiin liittyvää tietoa ei tallenneta. Tämä johtaa siihen, että

esimerkiksi kuolinpesän osakkaita tai perintöverotusta ei voi päätellä rekisteröidystä testamentista rajapinnan yli suoraan OmaVeron perunkirjoituspalveluun.

Sähköisen testamentin todellinen arvo olisi siinä, että se olisi aidosti datamuotoinen testamentti. Juuri tätä ehdotus ei nyky muodossaan toteuta.

Tämän vuoksi olisi syytä rehellisesti arvioida, toteutuvatko suunnitellun sääntelykokonaisuuden tavoitteet. Kun testamenttia, avioehto, ositusta ja muita liittännäisoikeustoimia ei ole käytännössä mahdollista tarpeeksi pitkälle rakenteistaa, on perusteltua kysyä, mitä lisähyötyä raskaasta rakenteisesta järjestelmästä saadaan verrattuna kevyempään ratkaisuun.

Elämäntapahtumien ja datan pakottaminen tiettyyn muotoon on lisäksi teknisesti vanhentuva tapa ratkaista ongelma. Suurten kielimallien yksi merkittävimmistä hyödyistä on se, että ei-rakenteista dataa voidaan lukea rakenteiseen muotoon samalla tai paremmalla tarkkuudella kuin mitä ihminen sitä lukisi. Tämä vähentää olennaisesti tarvetta luoda rakenteiseen datan syöttämiseen perustuvia kalliita järjestelmiä.

Kielimallien käyttöön viranomaispäätöksenteossa liittyy oikeutettuja huolia. Nämä haasteet ovat kuitenkin ratkaistavissa lainsäädäntöä kehittämällä. Kielimallien rooli ei välttämättä ole itsenäinen päätöksenteko, vaan esimerkiksi ei-rakenteisen datan kääntäminen rakenteiseen muotoon ihmisen tai sääntöpohjaisen järjestelmän päätöksenteon tueksi.

Ehdotammekin, että jatkovalmistelussa arvioidaan vakavasti sitä, onko raskaiden rakenteistamiseen perustuvien järjestelmien rakentaminen taloudellisesti ja teknologisesti perusteltua nykytilanteessa. Tämä arvio olisi syytä ulottaa myös muihin meneillään oleviin vastaaviin hankkeisiin, kuten "OmaVeron perunkirjoituspalveluun".

Jos sähköistä testamenttia ja testamenttirekisteriä aiotaan edistää, yksi kustannustehokas ratkaisu olisi vapaaehtoinen rekisteri, jonne testaattori voisi ilmoittaa, että testamentti on tehty ja missä sen kappaleet sijaitsevat. Lisäksi voisi henkilötunnuksin merkitä henkilöt, jotka saavat tiedon asiasta testaattorin kuoleman jälkeen.

Emme myöskään näe estettä sille, että sähköinen testamentti voitaisiin laatia ja allekirjoittaa hyväksytyillä sähköisillä allekirjoituksilla. Sähköinen allekirjoitus tarjoaa nykyistä luotettavamman tavan todentaa allekirjoittajan henkilöllisyys, ja sähköisesti tallennettu testamentti on paremmin suojattu katoamiselta ja tahalliselta hävittämiseltä kuin paperinen asiakirja.

1.2 Sähköisen testamentin laatiminen ja allekirjoittaminen

Lausuntonne:

-

1.3 Sähköisen testamentin todistaminen

Lausuntonne:

-

1.4 Sähköisen testamentin peruuttaminen

Lausuntonne:

-

1.5 Muuta sähköisestä testamentista (ml. tekninen toteutus)

Lausuntonne:

-

2.1 Julkisen vallan ylläpitämisen testamenttirekisterin tarpeellisuus (muiden kuin sähköisten testamenttien osalta)

Lausuntonne:

-

2.2 Testamenttirekisterin toteuttamistapa ja sisältö

Lausuntonne:

-

2.3 Rekisteröinnin oikeusvaikutukset (ml. muuttaminen ja peruuttaminen)

Lausuntonne:

-

2.4 Edustajan käyttö rekisteröinneissä

Lausuntonne:

-

2.5 Testamenttirekisterin julkisuus, säilytysaika ja testamentista ilmoittaminen

Lausuntonne:

-

2.6 Muuta testamenttirekisteristä (esim. usean henkilön yhteinen testamentti)

Lausuntonne:

-

3.1 Taloudelliset vaikutukset

Lausuntonne:

-

3.2 Muut huomiot

Lausuntonne:

-

Mäenpää Tatu
Aatos Legal Technology Oy